

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ
РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статей 103, 109, 131, 132, 135, 136, 137, підпункту 1 пункту 2 розділу XII „Прикінцеві положення“, абзацу четвертого пункту 3, абзацу четвертого пункту 5 розділу XIII „Перехідні положення“ Закону України „Про судоустрій і статус суддів“

м. Київ
19 листопада 2013 року
№ 10-рп/2013

Справа № 1-1/2013

Конституційний Суд України у складі суддів:

Овчаренка В'ячеслава Андрійовича – головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Колоса Михайла Івановича – доповідача,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Маркуш Марії Андріївни,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статей 103, 109, 131, 132, 135, 136, 137, підпункту 1

пункту 2 розділу XII „Прикінцеві положення“, абзацу четвертого пункту 3, абзацу четвертого пункту 5 розділу XIII „Перехідні положення“ Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., №№ 41–45, ст. 529) з наступними змінами (далі – Закон № 2453).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України „Про Конституційний Суд України“ стало конституційне подання Верховного Суду України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 71 Закону України „Про Конституційний Суд України“ є твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність окремих положень Закону № 2453.

Заслухавши суддю-доповідача Колоса М.І. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції, висловлені Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Міністерством юстиції України, Вищою радою юстиції, Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищим господарським судом України, Вищим адміністративним судом України, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Радою суддів України, Державною судовою адміністрацією України, комітетами Верховної Ради України з питань правової політики, з питань соціальної політики та праці, науковцями Національного університету „Юридична академія України імені Ярослава Мудрого“, Національного університету „Одеська юридична академія“, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання – Верховний Суд України – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням вирішити

питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) статей 103, 109, 131, 132, 135, 136, 137, підпункту 1 пункту 2 розділу XII „Прикінцеві положення“, абзацу четвертого пункту 3, абзацу четвертого пункту 5 розділу XIII „Перехідні положення“ Закону № 2453.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи порушені в конституційному поданні питання, виходить з такого.

Згідно з частиною першою статті 126 Конституції України незалежність і недоторканність суддів гарантується Конституцією і законами України. Відповідно до Конституції України діяльність суддів гарантується, зокрема, особливим порядком їх обрання або призначення, звільнення з посади; обмеженням прав суддів на виконання іншої оплачуваної роботи, крім викладацької, наукової та творчої; фінансуванням функціонування судів та діяльності суддів виключно за рахунок коштів Державного бюджету України (стаття 126, частина друга статті 127, стаття 128, стаття 130). Отже, Основний Закон України не допускає обмеження чи скасування встановлених конституційних гарантій діяльності суддів.

3. На думку суб'єкта права на конституційне подання, оспорювані положення Закону № 2453 обмежили гарантії незалежності суддів, встановлені Законом України „Про статус суддів“ від 15 грудня 1992 року № 2862–ХІІ з наступними змінами (далі – Закон № 2862), що не відповідає частині третій статті 22, частинам першій, другій статті 24, частинам першій, другій, сьомій статті 126, частині першій статті 130 Конституції України.

3.1. Твердження про неконституційність статей 103, 109 Закону № 2453, якими регулюються питання звільнення судді з посади, Верховний Суд України обґрунтовує тим, що в них не передбачено права суддів на відставку

за станом здоров'я, що перешкоджає продовженню виконання обов'язків, яке їм належало згідно з частиною першою статті 43 Закону № 2862.

Відповідно до частини п'ятої статті 126 Конституції України суддя звільняється з посади органом, що його обрав або призначив, у разі: закінчення строку, на який його обрано чи призначено; досягнення суддею шістдесяти п'яти років; неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я; порушення суддею вимог щодо несумісності; порушення суддею присяги; набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього; припинення його громадянства; визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим; подання суддею заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням.

Таким чином, в Основному Законі України закріплено вичерпний перелік підстав для звільнення судді з посади, що унеможливорює законодавче розширення чи звуження цього переліку. Відповідно до повноважень, передбачених пунктом 3 частини першої статті 85, пунктом 14 частини першої статті 92 Конституції України, Верховна Рада України має право визначати в законах України порядок, умови та наслідки звільнення судді з посади.

Аналіз розділу VIII Конституції України та Закону № 2453 дає Конституційному Суду України підстави для висновку, що відставка судді є особливою формою звільнення його з посади за власним бажанням та обумовлена наявністю в особи відповідного стажу роботи на посаді судді. Наслідком відставки є, зокрема, припинення суддею своїх повноважень з одночасним збереженням за ним звання судді і гарантій недоторканності, а також набуттям прав на виплату вихідної допомоги та отримання пенсії або щомісячного довічного грошового утримання.

Звільнення судді з посади за станом здоров'я відбувається через погіршення стану його здоров'я, що не дає йому змоги протягом тривалого часу або постійно здійснювати свої повноваження. Звільнення на такій підставі відбувається у разі, коли суддя не набув права на відставку. Судді,

звільнені з посади внаслідок неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я та на підставі подання заяви про відставку, мають неоднаковий правовий статус та різні умови соціального забезпечення.

На думку Конституційного Суду України, розмежовуючи у статтях 103, 109 Закону № 2453 підстави для звільнення судді з посади через неможливість здійснювати повноваження за станом здоров'я та за його заявою про відставку, парламент дотримав вимоги пунктів 3, 9 частини п'ятої статті 126 Основного Закону України.

Отже, підстав для визнання статей 103, 109 Закону № 2453 такими, що не відповідають Конституції України, немає.

3.2. Згідно зі статтею 136 Закону № 2453 судді, який вийшов у відставку, виплачується вихідна допомога у розмірі 10 місячних заробітних плат за останньою посадою (частина перша); у разі якщо суддя, відставка якого була припинена у зв'язку з повторним обранням на посаду, знову подасть заяву про відставку, виплата вихідної допомоги не здійснюється (частина друга).

У первинній редакції частини першої вказаної статті, яка була визначена автором клопотання як предмет оскарження, передбачалося: „Судді, який вийшов у відставку, виплачується вихідна неоподатковувана допомога у розмірі 10 місячних заробітних плат за останньою посадою“.

Положення частини першої статті 136 Закону № 2453 існує у редакції Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України“ від 2 грудня 2010 року № 2756–VI, яким із первинної редакції частини першої статті 136 Закону № 2453 було виключено слово „неоподатковувана“.

Конституційний Суд України, розглянувши ці зміни, дійшов висновку, що в цілому положення статті 136 Закону № 2453 в аспекті питань, порушених у конституційному поданні, не змінилися.

Неконституційність зазначених положень Верховний Суд України обґрунтовує тим, що ними зменшено розмір вихідної допомоги судді у разі виходу його у відставку, передбачений частиною третьою статті 43 Закону № 2862.

Конституційний Суд України вважає, що за своєю правовою природою вихідна допомога є разовою формою матеріальної винагороди при виході судді у відставку. Вона виплачується з метою забезпечення йому належних соціально-побутових умов, а також для стимулювання осіб, які перебувають на посаді судді, до довгострокового виконання ними професійних обов'язків. Вихідна допомога не належить до таких конституційних гарантій незалежності суддів, як суддівська винагорода чи довічне грошове утримання, оскільки не є основним джерелом матеріального забезпечення суддів, не має постійного характеру та не покриває соціальних ризиків, пов'язаних, зокрема, із хворобою, інвалідністю, старістю. У зв'язку з цим парламент повноважний встановлювати вихідну допомогу та визначати її розмір. Кошти, які отримують судді як вихідну допомогу, є одним із видів їхнього доходу, а тому законодавець може розглядати їх як об'єкт оподаткування, що узгоджується з вимогами частини першої статті 67 Основного Закону України.

Отже, підстав для визнання неконституційними положень статті 136 Закону № 2453 немає.

3.3. Неконституційність положень статті 137 Закону № 2453 Верховний Суд України обґрунтовує тим, що ними не передбачено права осіб, які перебувають на посаді судді, та членів їхніх сімей на медичне обслуговування, оскільки оспорювана стаття міститься в розділі X „Статус судді у відставці“, а тому стосується лише суддів у відставці та членів їхніх сімей.

У Законі № 2453 закріплено, що суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього закону призначений чи обраний

суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі; за суддею, звільненим за його заявою про відставку, зберігаються звання судді та гарантії недоторканності, встановлені для судді до його виходу у відставку (частина перша статті 51, частина п'ята статті 109).

Аналіз зазначених положень у взаємозв'язку з приписами статті 137 Закону № 2453 дає Конституційному Суду України підстави для висновку, що законодавець не звужував її дії виключно щодо суддів у відставці та членів їхніх сімей, оскільки термін „суддя“, використаний в положеннях цієї статті, стосується осіб, які перебувають на посаді судді, та суддів у відставці.

Таким чином, підстав для визнання статті 137 Закону № 2453 неконституційною немає.

3.4. Згідно з абзацом четвертим пункту 3 розділу XIII „Перехідні положення“ Закону № 2453 судді Верховного Суду України, переведені до вищих спеціалізованих судів чи інших судів загальної юрисдикції, прирівнюються за статусом, у тому числі за рівнем грошового, соціально-побутового забезпечення, до суддів Верховного Суду України.

У разі якщо суддя на день набрання чинності Законом № 2453 займав адміністративну посаду, яка не передбачена цим законом, за ним зберігаються умови матеріального, соціально-побутового та медичного обслуговування за адміністративною посадою, що ліквідована, до закінчення строку, на який його було призначено (абзац четвертий пункту 5 розділу XIII „Перехідні положення“ Закону № 2453).

Неконституційність названих положень Верховний Суд України вбачає в тому, що в них встановлено привілеї для окремої категорії суддів, внаслідок чого порушено єдиний статус судді.

Відповідно до частини другої статті 51 Закону № 2453 судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судів загальної юрисдикції чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді.

Конституційний Суд України вважає, що збереження за суддями, які через законодавче встановлення меншої кількості суддів у Верховному Суді України були переведені до складу інших судів загальної юрисдикції, а також за суддями, які обіймали адміністративні посади, що ліквідовані, належного їм відповідно до займаних посад рівня матеріального, медичного та соціально-побутового забезпечення не ставить їх у привілейоване становище порівняно з іншими суддями, оскільки в такий спосіб парламент забезпечив можливість реалізації ними гарантій, установлених Законом № 2862.

У зв'язку з наведеним немає підстав для визнання неконституційними положень абзацу четвертого пункту 3, абзацу четвертого пункту 5 розділу XIII „Перехідні положення“ Закону № 2453.

4. Відповідно до Закону України „Про Конституційний Суд України“ у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71).

Згідно з пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України конституційне провадження у справі підлягає припиненню, якщо в процесі пленарного засідання будуть виявлені підстави для відмови у відкритті конституційного провадження, передбачені статтею 45 Закону України „Про Конституційний Суд України“.

На думку Верховного Суду України, положення статей 131, 132, 135, підпункту 1 пункту 2 розділу XII „Прикінцеві положення“ Закону № 2453 не відповідають Конституції України. Однак, проаналізувавши конституційне подання, Конституційний Суд України дійшов висновку, що автор

клопотання не навів правового обґрунтування неконституційності зазначених положень Закону № 2453, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині відповідно до пункту 2 статті 45 Закону України „Про Конституційний Суд України“. За таких обставин конституційне провадження у справі в цій частині підлягає припиненню згідно з пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 51, 61, 63, 65, 67, 69, 73 Закону України „Про Конституційний Суд України“, пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення статей 103, 109, 136, 137, абзацу четвертого пункту 3, абзацу четвертого пункту 5 розділу XIII „Перехідні положення“ Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI з наступними змінами.

2. Припинити конституційне провадження у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 131, 132, 135, підпункту 1 пункту 2 розділу XII „Прикінцеві положення“ Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI з наступними змінами на підставі пункту 2 статті 45 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим цим законом.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточною і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у „Віснику Конституційного Суду України“ та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ